

NAAMSWIJZIGING VAN ROODWIJEREN
B.G. OTTEN & H. STEGENGA

De familie van de Ceramiaceae omvat een aantal zeer decoratieve roodwieren, waaronder een viertal soorten uit het geslacht *Antithamnion*, zoals opgenomen in het handboek voor Nederlandse zeewieren (Stegenga & Mol, 1983), hierna genoemd de 'Flora'.

In de loop der jaren is de eerste auteur een aantal soorten uit dit geslacht tegengekomen, deels in eigen vondsten uit de Oosterschelde en Bretagne, deels in aanspoelsel verzameld door J.A.W. Lucas, deels in een collectie door Dr. W.F. Prud'homme van Reine in 1966 verzameld bij Roscoff. Bij raadpleging van literatuur ten behoeve van de determinatie bleek in de naamgeving van deze soorten veel te zijn veranderd na de verschijning van de Flora. De meest recente naamgeving van wieren in de orde van de Ceramiales is verschenen in de laatste uitgave door het National History Museum, London, in de serie 'Seaweeds of the British Isles' (Maggs & Hommersand, 1993).

Met uitzondering van *Antithamnion cruciatum* blijken nu alle in de Flora genoemde soorten uit het geslacht *Antithamnion* een andere geslachts- en/of soortnaam te hebben gekregen. In dit artikel beperken wij ons tot een toelichting op de volgende twee soorten:

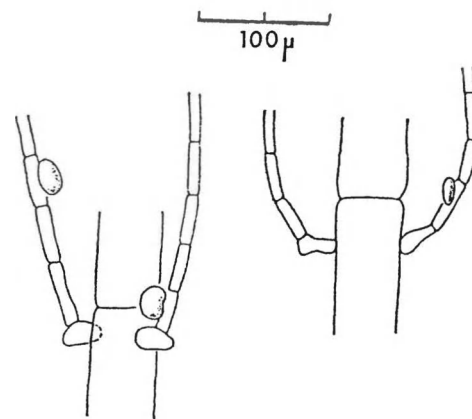
- *Antithamnion spirographidis* Schiffner nu luidend:
Antithamnionella spirographidis (Schiffner) Wollaston, en
- *Antithamnionella sarniensis* Lyle nu luidend:
Antithamnionella ternifolia (J.D. Hooker & Harvey) Lyle.

De Flora beschouwde beide soorten als synoniem op basis van de 'Checklist of British Marine Algae' door Parke and Dixon, 1976. L'Hardy-Halos (1968) had echter reeds eerder beiden als aparte soorten onderscheiden.

De volgende tabel beschrijft de kenmerkende verschillen tussen deze soorten. De punten 1 en 2 zijn ontleend aan L'Hardy-Halos, punt 3 aan Maggs & Hommersand (1993). Daarnaast is ons een duidelijk verschil opgevallen, dat wordt genoemd onder punt 4. Het is echter de vraag of dit een algemeen karakteristiek kenmerk is gezien het beperkte aantal exemplaren dat wij onder ogen gehad hebben en omdat het niet als primair determinatie-kenmerk vermeld wordt.

Antithamnionella ternifolia

1. De eerste cel van de oudere zijtakjes is korter dan de andere cellen en is min of meer isodiametrisch (fig. 1a).
2. Elke krans van zijtakjes draagt 3 of 4 takjes, soms ook 2, welke dan kruisgewijs staan.
3. De topcellen van volgroeide krans-takjes zijn kegelvormig of puntig. Jongere takjes eindigen rond en stomp.
4. De zijtakken van beperkte groei zijn recht of een beetje gebogen, soms naar buiten, soms naar binnen. (fig. 2a).

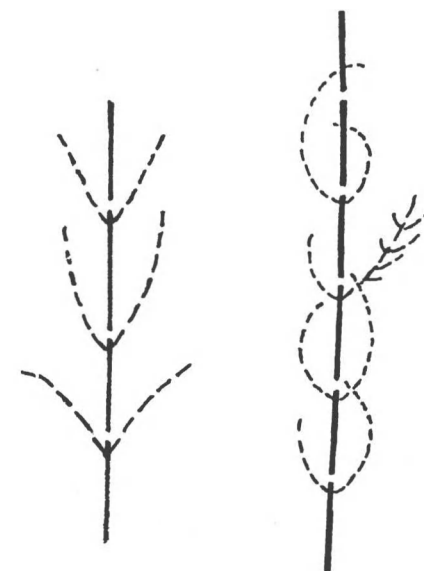

(fig. 1a)

(fig. 1b)

Antithamnionella spirographidis

1. De eerste cel van de oudere zijtakjes heeft dezelfde vorm en dikte als de andere cellen (fig. 1b).
2. Elke krans draagt 2 tegenoverstaande takjes, soms ook 3 waarvan 2 tegenoverstaand; de tegenoverstaande liggen in één vlak (geveerd).
3. De topcellen van volgroeide krans-takjes eindigen rond en stomp; soms dragen zij een spitse haar.
4. De zijtakken van beperkte groei op de oudere delen van de hoofdassen en grotere zijtakken staan sterk naar en soms over de as gekromd (fig. 2b).

(fig. 2a)

(fig. 2b)

Over de verspreiding van deze roodwieren valt het volgende te melden:

1. *A. ternifolia* is in Nederland tot dusver uitsluitend aangespoeld gevonden. Athanasiadis (1990) meldt *A. ternifolia* (als *sarniensis*) van de West-Europese kust van Portugal tot Nederland. Zijn vermelding van deze soort als autochtoon voor Nederland is echter dubieus. Athanasiadis baseert zich namelijk op re-identificatie van de tekening van *A. spirographidis* in de Flora (plaat 83). Deze tekening is echter zeer vermoedelijk gemaakt aan de hand van een aangespoeld exemplaar van *A. sarniensis* (dat destijds beschouwd werd als synoniem met *A. spirographidis*). Ondertussen meldde Magne (1991) *A. ternifolia* (als *sarniensis*) ook van Zuid Australië.
2. Volgens Athanasiadis (1990) komt *A. spirographidis* voor van de zuidelijke kust van de Britse eilanden tot en met de westelijke Middellandse Zee, verder aan beide kanten van de warme en koude Noord Pacific en Zuid Australië. Nederland is dus een duidelijke uitbreiding van het Europese verspreidingsgebied. De soort is tevens door de tweede auteur in Zuid Afrika aangetroffen. Wollaston (1968) meldt een mogelijk verband met havens en suggereert een actieve verspreiding door schepen. *A. spirographidis* is tot 1994 slechts enkele malen gemeld voor de Oosterschelde; dit kan echter veroorzaakt zijn doordat het slechts enkele cm groot is en daarom gemakkelijk over het hoofd kan worden gezien. Bij recent onderzoek door de tweede auteur blijkt de soort echter niet zeldzaam te zijn, met name in de buitenputten bij Yerseke.

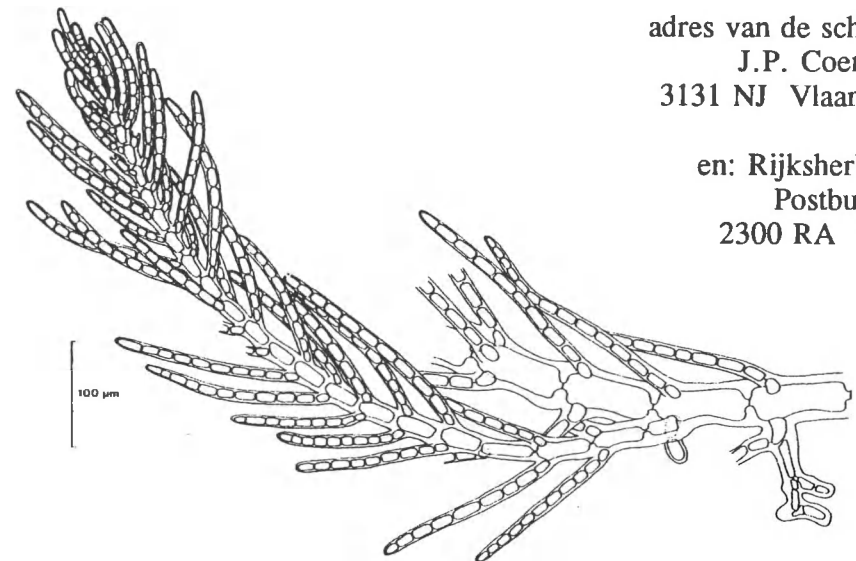
Met dank aan Dr. W.F. Prud'homme van Reine voor de verschaft literatuur en aanvullende informatie.

LITERATUUR

ATHANASIADIS, A., 1990. Evolutionary biogeography of the North Atlantic Antithamnoid algae. In: Garbary, D.J. & G.R. South, Evolutionary biogeography of the marine algae of the North Atlantic. *NATO ASI series. Series G, Ecological Sciences*; vol. 22, pp. 219-240.

- L'HARDY-HALOS, M.T., 1968. Les Ceramiaceae (Rhodophyceae, Florideae) des Côtes de Bretagne. 1. Le genre *Antithamnion* Nägeli. *Revue Algologique*, N.S. 9: 152-183.
- MAGGS, C.A., & M.H. HAMMERSAND, 1993. *Seaweeds of the British Isles. Vol. 1 Rhodophyta, Part 3A Ceramiales*. The National History Museum, London.
- MAGNE, F., 1991. Sur la répartition géographique de l'*Antithamnionella sarniensis* (Rhodophyta, Ceramiales). *Cryptogamie, Algol.* 12: 121-124.
- PARKE, M., & P.S. DIXON, 1976. Checklist of the British Marine Algae; Third Revision. *J.mar.biol.Ass.* 56: 527-594.
- STEGENGA, H., & I. MOL, 1983. Flora van de Nederlandse zeewieren. *Bibliotheek Kon. Ned. Natuurhistorische Ver.* nr. 33.
- WOLLASTON, E.M., 1968. Morphology and taxonomy of southern Australian genera of Crouanieae Schmitz (Ceramiaceae, Rhodophyta). *Aust.J.Bot.* 16: 217-417, Pl. 1-10.

Figures: fig. 1a en 1b naar L'Hardy-Halos; fig. 2a en 2b door eerste auteur.

(plaat 83 uit Stegenga & Mol, 1983)

adres van de schrijvers:
J.P. Coenlaan 5,
3131 NJ Vlaardingen.

en: Rijksherbarium,
Postbus 9514,
2300 RA Leiden.